

A magyarság számbeli fejlődésének problémája

ELŐADTA KOVÁCS ALAJOS

Nemzeti szempontból rendkívül fontos kérdésre, a magyarság számbeli fejlődésének kérdésére kívánom ezzel az előadással tisztelt hallgatóim figyelmét felhívni. Sajnos[^] ennek az előadásomnak a tárgya nem lesz nagyon örömmre hangoló, sőt kell, hogy mélységes aggodalmat és a viszonyok javításának vágyát keltse fel minden jóérezsű és a nemzet jövőjét féltő magyar emberben.

Nem lehet elég sokszor és elég nyomatékkal hangoztatni, hogy az államoknak és nemzeteknek legnagyobb kincse az emberanyag és jövőjének legnagyobb biztosítéka a gyermek. Hiába van a legszebb és minden részletre kiterjedő szociális és gazdasági politika, ha ez alól a politika alól lassankint elfogy maga a nemzet. Pedig egyének, sőt családok is kihalhatnak, megfogyatkozhatnak, de a nemzet maga az örök, annak állandóan meg kell újhodnia, és nemcsak megújodnia, de fejlődnie, növekednie is kell, ha nem akarja, hogy kivesszen a népek családjából. Akármilyen jónak és hasznosnak tekintjük az egyéni jólétet, a gazdagságot és a nemzet összességének is a javakban való dúskálását, mégis csak legfontosabb maga az emberanyag, amelynek elsősorban a számától függ a nemzet hatalma és ezzel összefüggően a boldogulása is. Nem kétséges, hogy közgazdasági szempontból is igen fontos az, hogy a népesség állandóan szaporodjék, növekedjék, mert maga a gazdasági élet is csak akkor fejlődhetik, a gazdaság különböző ágai, östermelés, ipar, kereskedelem csak akkor virágozhatnak, ha számíthatnak a népesség rendszeres és lehetőleg egyenlő ütemű növekedésére.

A történelem folyamán is beigazolódott, hogy azok a nemzetek, amelyek erőteljesen fejlődtek, magukhoz ragadták a hatalmat más területek és népek fölött is, viszont azok a népek, amelyek bármi okból kedvezőtlenül szaporodtak, martalékai lettek ifjabb, erőtői duzzadó nemzeteknek. Ezt az igazságot csak azért nem tudjuk konkrét adatokkal beigazolni, mert régebbi időkben nem voltak népszámlálások, a népmozgalom jelenségeiről sem voltak feljegyzések, de történetileg megállapított tény pl., hogy a római birodalom bukását elsősorban a római népnek bekövetkezett teljes meddsége és a feltörekvő fiatal barbár népeknek erőteljes szaporodása idézte elő.

A magyarság története is szomorú példákat mutat arra, hogy mennyire tönkremehet egy egyébként fejlődésképes nemzet, ha olyan szerencsétlen körülmények közé kerül, amelyek megakasztják fejlődését. Milyen érdekes tanulmány volna, ha Magyarország és a tulajdonképeni magyarságnak a lélekszámát a honfoglalástól kezdve pontosan nyomon kísérhetnők; sok eddig megmagyarázhatatlan történelmi eseménynek jönnénk ezáltal nyitjára. Azokból a szórványos adatokból, amelyek rendelkezésre állnak és amelyekből nagyjából meg lehet állapítani az egyes időszakokban a népesség

számát, még így is sok tanulságot vonhatunk le. Mi lehetne ma Magyarországon – itt mindig a Kárpátoktól Adriáig terjedő Hungária Aeterna-t kell értenünk, – ha a magyarság a honfoglalástól kezdve nyugodtan, háborítatlanul növekedhetett és fejlődhetett volna, ha a háborúk, járványok, tatár-, török- és németdúlás mind elmaradt volna. A honfoglaló magyarság számát 100.000 leieknél nem becsülik többre történettudásaink; ha most a népességnek csak száz évenként való megkétszereződését tételezzük fel, ami meglehetősen gyöngye, a normálisnál kisebb szaporodást jelent, ezer év alatt a 100.000 főnyi magyarság 102,000.000-ra szaporodott volna fel. Ha pedig a normális évi $i\%$ -os szaporodást számítjuk, amely a népességnek kb. 73 év alatti megkétszereződését idézi elő, akkor ma Magyarország népessége közel lenne a két milliárdhoz, ami majdnem annyi, mint a mai egész világ lélekszáma. Az emberek szaporodása egy meghatározott területen természetesen nem lehet végnélküli, határt szab annak a földterület és az élelmiszerek mennyisége. Annyi kétségtelen, hogy Magyarország földjének termékenysége még mérsékelt szaporodás mellett is megengedte volna azt, hogy ezen a területen, ha történelmünk nem lett volna olyan szerencsétlen, mint amilyen volt, ma legalább 40-50,000.000 színmagyar élne és tömegével betöltené a történelmi határokat, sőt amilyen a török uralom előtti fejlődés menete volt, déli irányban a vízvázalstókiig kiterjesztette volna etnikai határvonalát. Hiszen Mátyás király korában a magyarság a Szávaig és az Al-Dunáig terjedt, amit Csánki Dezső napnál világosabban bizonyított be nagyszerű történelmi munkáiban. A mai Mitrovicának pl. Száva-Szt. Demeter volt a neve, nevezetes magyar város volt és polgárainak magyar nevei voltak, amiket Csánki felsorol.

Magyarország népességének hozzávetőleges számáról már a XIV. évszázadból, Nagy Lajos idejéből bírnak adatokkal, amikor Hóman Bálint közel 3,000.000-ra becsülte a népszámot az akkori városok és falvak és azoknak átlagos lélekszáma alapján. Több mint 20.000 helység nevét ismerjük ebből az időből, amelyek természetesen átlagosan sokkal kisebbek voltak, mint a maiak. Hóman csak 120 lelket számít egy falura, 500-at egy mezővárosra és 1.000-et egy szabad királyi városra, mégis 3,000.000 lélekszámot hoz ki. Valószínűvé teszi ezt a számítást az is, hogy az 1330-as években készült pápai tizedlajstromok Horvát-Szlavonország nélkül 3.800 plébániát sorolnak fel. Óriási szám ez a 3,000.000, ha figyelembe vesszük, hogy milyen ritka volt akkor Európa népessége, és hogy mit jelentett akkor ez a többi európai hatalomhoz képest. Hiszen Európa lakosságának és általában a fehér fajnak tulajdonképeni nagy szaporodása csak a XIX. században indult meg, amikor a járványoknak az orvosi tudomány haladtával sikerült némi gátat vetni. Régebben ugyan a szaporodási lehetőség sokkal nagyobb volt, mint újabban és különösen napjainkban, mert sokkal nagyobb volt a születések száma, viszont a halálozás még nagyobb volt a fertőző betegségek állandó pusztítása és az időnkint tömegesen fellépő járványos betegségek folytán. Ha azonban egy-két évi nyugalom volt ezen a téren, szinte hihetetlen arányú szaporodást mutattak fel egyes vidékek és városok, amit azonban a következő járványos évek megint lerontottak. A XIX. század szaporodási irányzata tehát nem azért volt kedvező, mert egyes években volt túlnagy a szaporodás, hanem mert az sokkal egyenletesebb volt, mint régebben és így jóval nagyobb eredményt is hozott létre. Hiszen egész Európának a népessége még 1800-ban is csak 188,000.000 volt, ami a XIX. század folyamán 401,000.000-ra növekedett, pedig közben még 28,000.000 kivándorlót is leadott Európa főképp Amerikának.

Ha fel lehet tételezni, hogy a XIV. században Magyarország lakossága elérte a 3,000.000-t, eléggé megokoltnak látszik történetíróinknak az a megállapítása, hogy

Mátyás király korában, tehát a XV. század második felében Magyarország lakossága már 5,000.000 körül volt. El lehet tehát mondani, hogy Magyarország a középkor végén a népesség száma tekintetében is volt olyan nagyhatalom, mint akár Franciaország vagy Németország; Angliáról nem is beszélve, amely akkor még egészen jelentéktelen volt a kontinens hatalmaival szemben, hiszen csak a XVIII. század elején érte el az ötmillió lélekszámot. Hát még ha meggondoljuk, hogy ez az 5,000.000 lélek legalább is 75-80%-ban tiszta magyar volt, mert tudjuk azt, hogy a Felvidék, a tótok lakóhelye, akkor még nagyon gyéren volt lakott, különben nem kellett volna oda a bányák művelésére németeket telepíteni. Erdélynek szintén csak a folyóvölgyeiben volt jelentékenyebb lakossága, az oláh bevándorlás csak később a török nyomása alatt indult meg nagyobb mértékben és a királyhágóninnyi területre még később történt az oláhok átszivárgása. Hiszen pl. Biharmegyében még a XVIII. század elején is alig volt oláh lakosság a keleti hegyvidéken.

A 150 éves török uralom tette tönkre Magyarországot; el lehet mondani, hogy Trianon tulajdonképpen Mohácsnál kezdődött. A Dunántúl egész délkeleti felének, Szlavóniának, az Alföld túlnyomó részének lakossága jóformán kipusztult a hosszas háborúk alatt, azonkívül tizezrével vitték ki a törökök a foglyokat Magyarországról, a megmaradt lakosság pedig vagy néhány védettebb helyre menekült, vagy felhúzódott a királyi uralom alatt lévő területre. Évtizedekig tartott, míg a törökök kitakarodása után az ország úgyszólván összeszedte magát; közben a Rákóczi felkelés, a kuruc háborúk is súlyos veszteségeket okoztak az amúgy is csekélyszámú lakosságnak. A Buda visszavétele és az ország felszabadítása után több mint 30 évvel, 1720-ban tartott népösszeírás, amely tulajdonképpen csak az adózókat, illetőleg családokat számlálta össze, de abból a lélekszámról is következtetni lehet, Horvát-Szlavonország nélkül már csak 2,582.000 lelket talált Magyarországon. Ha még Horvátországot is számítjuk, legfeljebb 2,900.000-re tehetjük az akkori népességet Szent István birodalmában, tehát majdnem pontosan annyira, amennyi Nagy Lajos király idejében volt. 350 év tehát úgyszólván teljesen kiesett Magyarország népesedésének a történetéből, mert a Mátyás-korabeli fellendülést tökéletesen lerontotta a törökuralom másfél évszázada. Népszám tekintetében ugyanott voltunk, mint 350 évvel előbb, de míg Nagy Lajos és még inkább Mátyás király birodalmának a lakosságából 75-80% volt magyar, tehát a Nagy Lajos korabeli 2,900.000 főből körülbelül 2,200.000, a XVIII. század eleji ugyancsak 2,900.000 főnyi lakosságból csak 1,160.000, tehát fele a 350 évvel előbbi létszámnak, és alig több mint negyede a Mátyás-kori 4,000.000 főnyi magyarságnak. Maga a tulajdonképeni magyarság tehát hasonlíthatatlanul nagyobb veszteséget szenvedett, mint ahogy az összes lélekszám mutatja. A mérleg ez: Nagy Lajos idejében a 2,900.000 főnyi lakosságból magyar 2,200.000 és nem magyar csak 700.000. Ellenben a *pragmatica sanctio* idejéből 2,900.000-ból csak 1,160.000 a magyar és 1,740.000 a szláv, német és oláh.

Ezalatt a 350 év alatt Nyugat-Európa évtizedeken, sőt évszázadokon keresztül a békés, nyugodt fejlődés előnyeit élvezhette, mert hiszen megvédtük saját testünkkel és a nemzet élete árán a török veszedelemtől. Voltak ugyan nyugaton is nagy veszteséggel járó háborúk és járványok, hogy csak a 30 éves háborút említsem, de hogy ezeknek a pusztítása nem lehetett olyan irtózatossá méretű, mint Magyarorszáé, amely a török uralom alatt népszámának majdnem felére zsugorodott, annak legerősebb bizonyítéka az, hogy a XVIII. évszázadban, mégpedig már annak elejétől kezdve Németország tizezerszámra tudott gyarmatosokat küldeni hazánkba., amit meg nem tehetett volna,

ha a háború és dögvész ott is olyan nagy pusztítást vitt volna végbe a népesség soraiban.

A lakosságából kipszult Magyarországra a XVIII. évszázadban olyan nagyarányú bevándorlás folyt, mint a világháború előtt Amerikába. Ennek és részben a most már nyugalomhoz és békéhez jutott lakosság óriási szaporodó képességének tulajdonítható, hogy a II. József alatt tartott népszámlálás már 9,000.000 főnyi lakosságot talált Magyarországon, A magyarság aránya azonban a nagy idegen bevándorlás folytán, amellyel az akkor még igen szpora magyar nép sem tudott lépést tartani, 45 %-ról 39 %-ra esett vissza csak a szoros értelemben vett Magyarországon. Amint a betelepítések megszűntek, az új erőre kapott magyarság kezdte visszafoglalni régebben elfoglalt területét, újabb és újabb rajokat bocsátott az Alföld déli részeibe s később Szlavóniába, a saját etnikai területére szórványosan telepített német és tót falvak jórészt pedig fokozatosan beolvastotta és különösen a városokban a régi német polgárságnak magyarrá válása folytán, amely minden erőszakolás nélkül következett be, igen nagy előhaladást tett.

Fényes Elek az 1830-as években már 43 %-ra tette a magyarság arányát, Horvátország nélkül, az 1880. évi népszámlálás pedig, amely először állapította meg hitelesen a nemzetiségek számát, a tulajdonképeni Magyarországon 46.6 % magyarságot talált. Azóta a világháborúig tízevenkint 2-3 %-kal ment feljebb a magyarság aránya, úgyhogy 1910-ben az utolsó népszámlálás szerint, amely még az integráns Magyarországról szól, a lakosoknak már 54.5 %-a vallotta magát magyarnak, a többi 45.5 % pedig 7-8 különböző nemzetiség között oszlott meg. Ismételjük, minden erőszakolás nélkül következett ez be és valószínűleg folytatódott volna is ez a folyamat, amint már több ízben bebizonyítottuk, a magyarság központi elhelyezkedése, nagyobb szaporodó képessége, a belső vándorlások iránya, a városokba tódulás és a városok természetszerű magyarosodása folytán. Akármennyire szidtuk és szidjuk is a Habsburg-uralmat és a közösüges monarchiát, azt el kell ismernünk, mert a statisztikai adatok bizonyítják, hogy a kiegyezés óta Magyarország igen nagyot haladt a nemzeti állam megvalósulása felé anélkül, hogy különleges rendszabályokat kellett volna alkalmazni a nemzetiségek ellen. Az egyetlen akadály a németnyelvű közös hadsereg volt, amelynek hatását azonban részben a honvédség is ellensúlyozta, egyéb belügyekben – meg kell állapítanunk – teljesen szabad kezünk volt. Állítom, hogyha az Osztrák-Magyar monarchia még csak 50-60 évig fennmaradt volna a legutolsó szerkezetében, a magyarság arányszáma minden erőszakolás nélkül, egyszerűen a természetes fejlődés kényszerű hatása alatt legalább 75 %-ra ment volna fel, ami már biztosította volna számbeli felsőbbségét a további évszázadokra.

A világháború ennek a kedvező fejlődésnek borzasztó csapással és egy még borzasztóbb ítélettel véget vetett. Visszakaptuk ugyan állami függetlenségünket legalább is papiroson, de milyen áron! Ezeréves országunkat megfosztották területének és lakosságának kétharmadrésztől s nemcsak nemzetiségeink-legnagyobb részét vitték el tőlünk, de magának a fajmagyarságnak is kereken egyharmadát idegen uralom alá kényszerítették. Tudjuk, hogy ez az állapot nem fog örökké tartani, az a terület, amelyet az isteni kéz is egy országnak teremtett, előbb-utóbb mégis újra eggyé lesz. Elejétől fogva hittük ezt s abban bizakodtunk, hogy a magyarságnak őseréje, az a szaporodó képesség, amely őt eddig is az ittlakó népek fölé emelte, át fogja segíteni a nemzetet a várakozás idején és az elkövetkező egyesülés egy még erősebb, egy még hódításképesebb magyarságot

fog itt találni. Ez a remény – sajnos – nem következett be. Már a világháború utáni e/só évek megmutatták, hogy népünk azt a szaporodási ütemet, amelyet a háború előtt mutatott, még közvetlenül a háború után sem tudja elérni, amikor pedig a százezrével elmaradt születéseket is pótolni kellett volna. Magyarország mai területének születési arányszáma a háború előtti években még ezer lélekre 34-35 volt, ezzel szemben 1920-ban, amikor már semmi akadálya nem volt a születési szám fellendülésének, csak 31,4-et tudott elérni születési számunk. A következő évben még kissé felcsillant a remény, mert akkor még 31,8-re emelkedett a születési arányszám, azóta azonban majdnem szakadatlanul megy lefelé, úgyhogy 1937-ben már a 20 alá süllyedt.

A háború után eleinte azzal vigasztaltuk magunkat, hogy a háború elpusztította az életképes és szaporodóképes férfiak jórészét, azért nem születhetik annyi gyermek, amennyi a háború előtt. A népesség fenntartásába és szaporításába azonban fokozatosan bekapcsolódott az 1914-ig született háború előtti bőséges nemzedék, amely átvészelte a háborút és a közben javuló halandósági viszonyok hatásaképpen tömegesen lépett be a faj fenntartó korba, aminek következménye volt a múlt évtized folyamán a házasságkötéseknek úgyszólván állandó magas aránya. A születési arány mindezek ellenére folytonosan csökkent és tulajdonképpen még nagyobb mértékben, mint ezek a nyers arányszámok mutatják, mert hiszen az a produktív réteg, amelyből a születések származnak, erősebben növekedett, mint maga a népesség.

Mindez nem lett volna baj, ha a halálzási arány is legalább olyan mértékben szállott volna le, mint a születési arány. Kétségtelen, hogy a háború óta a halálzási arány is 21,2-ről 14,1-re, tehát egy teljes harmadrésszel csökkent. Ezzel szemben azonban az élveszületési arány ezer lélekre 31,8-ről 19,8-re esett le, tehát igaz, hogy viszonylag nem sokkal jobban, mint a halálzási arány, csak pont-számban sokkal jelentékenyebben, t. i. 12-vel, míg a halálzási arány csak 7,1-del. Ennek a következménye azután az, hogy a kettőnek, t. i. a születéseknek és halálzásoknak a különbözete, amit természetes szaporodásnak nevezünk, az 1921. évi icró-ról 5,7-re tehát majdnem felére esett vissza, s ebben van az óriási veszedelem.

A születési arány folytonosan csökken és ezzel a halálzási arány apadása még a közegészségügy javulása mellett sem tud lépést tartani tisztán népességszerkezeti okok miatt sem. A halandóságot egy bizonyos foknál lejjebb nem lehet leszállítani, a születések tekintetében ellenben elképzelhető az az eset, hogy az nullára esik le, vagyis egyáltalán nem születik gyermek.

Eddig szándékosan csak a háború utáni első normális esztendővel tettem meg az összehasonlítást, még rosszabbul ütne ki ez az összevetés akkor, ha a háború előtti évek szaporodási viszonyait vennők tekintetbe ugyanezen a mai területen. Még 1912-ben is, tehát két évvel a háború kitörése előtt a mai területen 35,0 volt az ezer lélekre eső születési szám, a halálzási arány 22,2, úgyhogy a természetes szaporodás ezer lélekre 12,8-et tett. Minthogy Magyarországnak mai területe teljes egészében a magyar nyelvterület túlnyomó részét alkotja, ezt a magas szaporodási arányt majdnem egynek vehetjük a fajmagyarság szaporodási arányával, sőt magának a nyelvileg magyarságnak szaporodási aránya még nagyobb is volt ennél, mert a nemzetiségi vidékeken, különösen keleten és délen a magyarság még szaporább volt, mint a mai területen. Éppen a magyarságnak ez a nemzetiségekét felülmúló nagyobb szaporodása volt a biztosítéka a magyarság további térfoglalásának azokkal az egyéb, a magyarságra kedvező körülményekkel együtt, amelyeket már előbb megemlítettem.

A nemzete sorsán és jövőjén aggódó lélek nem nézheti ezeket a száraz statisztikai adatokat mélységes fájdalom és félelemérzet nélkül. Hát nem borzasztó dolog-e, hogy ma, amikor ezen a szűkre szabott területen is majdnem másfélmillióval többen vagyunk, mint 28 évvel ezelőtt, mégis az 1912. évi 271.000 élveszületett gyermek helyett 1937. évben csak 178.000 gyermeket produkáltak a magyar anyák, tehát közel százezerrel kevesebbet. Pedig ma sokkal, de sokkal többen vannak az anyák, mint 25 évvel ezelőtt. Ez nem azt jelenti, mintha kevesebben adnának életet gyermekeknek, mert hiszen az első s többnyire a második gyermek is megszületik a statisztika tanúsága szerint, ellenben a további gyermekek születése elé vet gátat részben a kishitűség, részben a tényleges nyomorúság, de legtöbbször az önzés és a kényelemszeretet. Ha a halálozás nem ment volna vissza ugyanezen idő alatt, ma már szaporodás tekintetében minuszban volnánk, mert a háború előtt, sőt a háború utáni néhány évben is még 20-on felüli volt a halálozási arány, ma pedig már a születési arány is 20 alá süllyedt. A közel 100.000 meg nem született gyermeket részben ellensúlyozta a halandóság csökkenése, de csak részben, mert abszolút számban ma már csak 51.000 a természetes szaporodás, holott 1912-ben még 99.000 volt és még 1921-ben is 85.000.

A kevésbé borúlátók (pesszimisták) azt mondhatják erre, hiszen nincsen okunk panaszra, ha nem is olyan nagy a szaporaság, mint régen, mert még mindig 51 ezerrel több a születés, mint a halálozás; ez tíz év alatt félmilliónyi népnövekvést jelent, nincs okunk tehát félni az elfogyástól, sőt ez a mérsékelt szaporodás talán még jó is, mert kedvezőbb gazdasági viszonyokat teremt. Kevesebb ember marad munka nélkül, a vagyonosodás is jobban megindulhat, ha nem kérnek annyian falatot az amúgyis sovány kenyérből. Ez az egész okoskodás már gazdasági szempontból is helytelen, még inkább helytelen, sőt veszedelmes, ha nemzeti érdekeinket tekintjük, de még egyszerű matematikai szempontból sem állja meg a helyét. A születések állandó fogyása, mégpedig abszolút számban való fogyása azt jelenti, hogy minden újabb és újabb évfolyam kisebb és kisebb számmal lép be az életbe és a későbbi korokba is. Nálunk ez már bekövetkezett, mert a csecsemő- és gyermekhalandóságnak a javulása a születések kiesését nem tudja ellensúlyozni. A háború előtt a születések csökkenése még nem volt olyan nagyarányú, mint mostanság, úgyhogy a ma élő felnőtt nemzedékben, legalább is a 23 évesnél idősebbek között ez a jelenség még nem mutatkozik. Mire azonban a háború után folyton fogyó születési évfolyamok kerülnek felnőtt korba, minden évben kisebb és kisebb lesz az utánpótlás, kevesebb munkáskéz jelenik meg a munkapiacon, de természetesen kevesebb lesz a házasságkötés és még feltételezett ugyanolyan faj fenntartó kedv mellett is matematikai szükségszerűség, hogy a születések száma is csökkenjen. A születések állandó csökkenésének tehát az a nagy veszedelme, hogy az számtani következetességgel szinte önmagát fokozza, mert mindig kevesebb és kevesebb fajfenntartó elemet produkál, tehát előbb-utóbb arra vezet, hogy a népesség valóságos kihalását idézze elő. Hogy csak néhány példát idézzek, 1920-ban hatéves gyermek volt kerekszámban 187.000, 1930-ban ugyancsak hatéves gyermek 168.000; hétéves gyermek volt 1920-ban 182.000, tíz év múlva csak 177.000, nyolcéves gyermek volt 1920-ban 193.000, 1930-ban 186.000. A tíz évvel később született gyermekek tehát már 6-8 éves korba is jóval kevesebben jutnak fel. Az 1930. évi népszámlálás még 186.000 nyolcéves gyermeket talált, tehát olyat, aki 1922-ben született, de a tavalyi év csupán 178.000 gyermeket hozott életre; hogyan lehessen ebből nyolcéves korig 186 ezret felvinni még a legminimálisabb csecsemő- és gyermekhalandóság mellett is, amikor már megszületésükkor

kevesebben voltak, mint az 1930-ban nyolc esztendő már megért gyermekek. Ezek az összehasonlított évfolyamok mind olyanok, amelyeket a világháború közvetlenül nem érintett. Ha még normális viszonyok között is ez a következménye a születések abszolút száma csökkenésének, gondoljuk meg, mi lesz a legközelebbi években, mikor a négy háborús évnél felényire csökkent szülőttei kerülnek házassodó és fajfenntartó korbába. Már most meglátszik különösen a nőknél, akik korábban jutnak házassági korbába, hogy mennyire megfogyatkoztak a házasságok között azok a korosztályok, amelyeknek születése a világháború éveire esett. Néhány év múlva ezek fogják a házasságok között az új n. legproduktívabb korosztályt képviselni, de mikor csak félannyian lesznek, mint a normális években, elképzelhető, hogy a nemsokára következő években a születések száma még nagyobb mértékben fog visszaesni, mint ahogy eddig láttuk, mert ennek matematikai törvényszerűséggel kell bekövetkeznie. Majd ha azután a háború utáni első évek szülőttei kerülnek ugyanebbe a helyzetbe, talán néhány évig remélhetünk egy kis javulást, de azután újra a hanyatlás évei fognak következni.

Ha képesek volnánk a mai szaporodási arányt fenntartani, ami ismétlem, különleges beavatkozás nélkül, vagy a néplélek megváltozása nélkül mennyiségtanilag lehetetlen, akkor még valahogy bele lehetne nyugodni abba, hogy nemzetünk fejlődésének menete nem olyan egészséges és nagyarányú, mint a háború előtt volt, és mint ahogy a háború utáni első években is mutatkozott. Ha magunk volnánk itt a Duna völgyében és nem volnánk ellenséges indulatú népekkel körülvéve, amelyek még a megmaradt területünket is irigylik tőlünk és nem akarnánk visszaállítani Szent István birodalmát, ami minden igaz magyarnak vágya és álma, akkor talán belenyugodhatnánk a dolgok ilyen alakulásába, jóllehet gazdasági szempontból sem jelent előnyt a szaporodási ütem megtorpanása. A helyzet azonban az, hogy keleti és déli szomszédunk, Románia és Jugoszlávia népessége jóval nagyobb szaporodást mutat, mint Magyarország. Romániának még 1937-ben is 30.8 ‰-es születési aránya mellett 11.5 volt a természetes szaporodási aránya, Jugoszláviának pedig 1936-ban hasonlóan magas születési arány mellett – minthogy ott a halandóság sokkal kedvezőbb – ezer lélekre 12.9 volt a szaporodási aránya, ugyanakkor Magyarországé csak 6.1, és ma már csak 5.7. Még ijesztőbbek az abszolút számok: Csonka-Magyarország népessége csak 50.000 lélekkel szaporodik évenként, Romániáé és Jugoszláviáé 400.000 lélekkel, tehát nyolcszor annyival. Kevés vigasztalás nekünk az, hogy ezeknek az új n. utódállamoknak éppen a Magyarországtól elszakított területein legkisebb a természetes szaporodás, s viszont itt, különösen a Délvidéken a magyarság szaporodása még ma is nagyobb, mint a többi nemzetiségé, de éppen ezt a kedvezőbb szaporodást ezek az államok anyaországuk bőséges népfeltelepítésével állandóan ellensúlyozni tudják és betelepítésekkel ellensúlyozzák is.

Némelyek azzal vigasztalják magukat, hogy hiszen a tőlünk nyugatra eső európai államokban még rosszabbak a viszonyok, mint nálunk. Kétségtelen, hogy Nagy-Britanniában és Franciaországban még kisebb ma már a természetes szaporodás; az előbbiben 27 ezer lélekre, Franciaországban pedig már 1935. óta minden évben több a halálozás, mint a születés. Aránylag igen csekély a szaporodás Svájcban, Belgiumban, Svédországban és Norvégiában, az új balti államok legnagyobb részében is.

Nem akarok itt találgatásokba bocsátkozni arra nézve, hogy ha a fejlődés folyamata a mostani marad, hogy fog alakulni Magyarországnak és az utódállamoknak népesszáma 30-40, vagy még több év múlva. Ezek a számítások nem igen szoktak beválni, próbáltak már ilyeneket csinálni 50-60 évvel ezelőtt is, amelyekre az élet és az előre

nem látott körülmények erősen rációfoltak. De ezek az adatok mindenesetre kell, hogy véres és vészes intőjel gyanánt szolgáljanak arra, hogy itt az utolsó óra, amikor cselekednünk kell, amikor intézkednünk kell komolyan és határozottan, hogy ezt a folyamatot megállítsuk. A háború előtt még tanácstalanok lehettünk ebben a tekintetben, mert nem volt előttünk semmi olyan példa, amely azt mutatta volna, hogy törvényhozási vagy hatósági intézkedésekkel meg lehet ezt a folyamatot állítani, vagy éppen megfordítani. Folytonosan óvnak bennünket a külföldi példák utánzásától. Pedig vannak és lehetnek olyan példák, amiket a nemzet érdekében igenis utánoznunk kell. Itt van a szellemében és egész gazdasági életében megújított Németország példája. Németország ugyanazon az úton volt, mint mi. Születési aránya veszedelmesen csökkent különösen a háború után, de még 1921-ben is 113 volt ezer lélekre a szaporodás aránya. Akkor még 25.3 születés esett ezer lélekre Németországban, ez az arány majdnem szakadatlan csökkenéssel 1933-ig 14.7-re esett le, a szaporodási arány pedig 3.5-re. Az akkor uralomra jutott nemzeti szocialista kormány hamarosan erélyes intézkedéshez nyúlt; minden új házaspárnak, amely magát orvosi vizsgálatnak alávetette és alkalmasnak találtatott, 1.000 márka kiházasítási kölcsönt adott, amely kölcsönt csak akkor kell teljes egészében visszafizetni, ha a házasságból nem születik gyermek. Minden született gyermek egy negyedrésszel csökkenti a kölcsönt, úgyhogy négy gyermek születése esetén a kölcsönből már semmit sem kell visszaadni. Ez az intézkedés egy csapásra megnövelte a házasságkötések számát és következő évben, 1934-ben nem kevesebb, mint 220 ezerrel több gyermek született Németországban, úgyhogy a születési arány 147-ről 18.0-ra ugrott egy év alatt. És minthogy a halandóság szerencsére alig változott, a természetes szaporodás ezzel a 220.000-rel lett több, egyetlen év alatt tehát kétszeresére emelkedett. A következő évben, 1935-ben még folytatódott a születések növekvése, úgyhogy az arányszám 18.9-et ért el, a szaporodási arány pedig – minthogy a gyermekhalálozások is természetszerűleg növekedtek – ugyanazon a szinten maradt és ezt megtartotta az újabb években is. Legérdekesebb a dologban az, hogy nemcsak az új és kölcsönrel megerősített házasságok termékenysége lett nagyobb, hanem még azoké is, amelyek régebben és kölcsön nélkül kötettek, amiből nyilvánvaló, hogy ennek az intézkedésnek a hatása alatt a néplélek is megváltozott; a nemzeti szocialista uralom a német népnek jövőjébe vetett hitét is nagy mértékben megerősítette.

Újabbban a fascizista Olaszország is rátért erre a hatásos népesedéspolitikai rendszerre azzal a különbséggel, hogy ott az új házásoknak adott kölcsönt az első gyermek csak 10 %-kal csökkenti, a második 20, a harmadik 30, és a negyedik gyermek már 40 %-kal, ami még nagyobb ösztönzést ad arra, hogy a házasságokból legalább négy gyermek származzék. Pedig Olaszország erre kevésbé szorult rá, mint Németország, mert Olaszországban a születési arány a csökkenés ellenére, ami kisebb mértékben ott is bekövetkezett, még mindig a 22 fölött van ezer lélekre, a szaporodási arány pedig a legújabb időkig állandóan meghaladta a 10-et, most 9 körül mozog, mégis szükségesnek tartotta, hogy útját állja a szaporodási tempó további meglassulásának.

Nekünk sem szabad tehát ölhetett kézzel néznünk, hogyan nő folytonosan az ellenséges érzületű szomszédos népek emberszáma és hogyan rohanunk mi vesztünkbe, a pusztulás felé. Itt a tizenkettedik óra, hogy a magyar kormányzat is erélyes lépéseket tegyen a népesedés további romlásának megakadályozására. Erre épen úgy kell pénznek lenni és épen úgy kell módot találni ennek a pénznek az előteremtésére, mint ahogy a fegyverkezésre kell pénznek lenni, mert kit fogunk felfegyverezni, ha nem lesz ifjúság,

amely az öregebbek helyébe lép? Az 1930. évi népszámlálás szerint Csonka-Magyarországon 85.300 huszonegyéves ifjú volt, ugyanakkor 11 éves, tehát olyan, aki csak 10 év múltán éri el a 21. évét, csak 80.400, egyéves fiúgyermek pedig 84.000. 1930-ban még 85.300 fiatalember állhatott volna sor alá, 1940-ben a halandósági adatok figyelembevételével már csak 81.600 lesz, 1950-ben pedig csak 75.200, ha pedig az 1937. évi születések számát tekintjük, ezekből 21 év múlva már csak 68.000 hadköteles fog kikerülni, vagyis 17.000-rel kevesebb, mint amennyi a háborúelőtti évek szülőiteiből állt még legutóbb is rendelkezésre.

Kétségtelen, hogy tulajdonképpen elkéstünk a népesedéspolitikai rendszabályokkal, mert az eddig elmulasztottakon már nem is tudunk segíteni, azokat nem tudjuk pótolni. 21 év múlva feltétlenül kevesebb lesz a fegyverfogható férfi, mint most. De legalább addig is, míg valahogy módot találhatunk arra, hogy német és olasz példára a születések számát emeljük, arra kell törekednünk és ebben a közigazgatásnak is igen nagy része lehet, hogy legalább a megszületett gyermekeket meg tudjuk tartani az életnek. Tagadhatatlan, hogy a csecsemő- és gyermekhalandóság terén is nagy javulás mutatkozik, de hol vagyunk még azoktól a viszonyoktól, amelyeket a nyugateurópai államokban látunk. A csecsemőhalandóság, vagyis az egy éven aluli elhalt gyermekek aránya az élveszülöttekhez, ami még a háború előtt és részben még utána is 20 % körül mozgott, ma már 13 %-ra ment le. Ez azt jelenti, hogy még mindig majdnem minden hetedik megszületett gyermek elpusztul egy éves kora előtt. Számszerint ez 23-24.000 csecsemőhalottat jelent, és az európai államok közül csupán Románia és újabban Bulgária áll rosszabbul, mint mi; még Jugoszlávia is kedvezőbb arányszámmal dicsekszik. Hogy pedig mire képes a szülői és a hatósági gondoskodás ebben a tekintetben, mutatja az, hogy pl. Svédországban és Svájcban már 5 % alá, Németalföldön meg éppen 4% alá tudták leszorítani a csecsemőhalandóságot. Ha nálunk olyan alacsony arányú lenne a csecsemőhalandóság, amilyen Németalföldön, a 24.000 csecsemőhalottból 17.000-t tudnánk megtartani az életnek, részben máris ki volna töltve az az űr, amit a gyermekszületések katasztrofális csökkenése okozott és fog okozni még a jövő nemzedékekben. Éppen Németalföld példája mutatja, hogy még 20 körül mozgó születési aránnyal is milyen tekintélyes szaporodást lehet elérni. Ott 1937-ben 19,8-es születési arány mellett a halálozási arány csak 8,8 volt ezer lélekre, úgyhogy a természetes szaporodás 11-re rúgott. El lehet mondani, hogy Németalföld a világ legegészségesebb népfejlődést felmutató állama, mert ott kevés születés és kevés halálozással mégis normális szaporodási arányt tudnak elérni. Nálunk is volt régebben ilyen arányú szaporodás, de azt csak kétszer olyan születési szám és majdnem háromszor olyan nagy halandóság mellett tudtuk csak produkálni, ami gazdasági és közegészségügyi szempontokból is rendkívül sok hátránnyal jár.

Annyi bizonyos, hogy a mostani állapotokat nem lehet tétlenül nézni, segíteni kell azokon és meg kell találni azokat az eszközöket, amelyek ezt a nemzetünk jövőjére veszedelmes folyamatot megállítják. A közigazgatási embereknek fokozott figyelemmel kell lenni erre és a helyi viszonyok ismeretében javaslatokkal kell előállniuk, mert hiszen minden vidéken más és más oka lehet a születések csökkenésének, a csecsemő- és gyermekhalandóság magas fokának. Szébb feladatuk nem lehet a közigazgatási embereknek, mint ha a rájukbízott területeken a népszaporodás tekintetében is tudnak kedvező változásokat előidézni, mert ezzel a nemzet jövőjét szolgálják.